

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нің Дээди
Соединения болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

Англи коммунистерге байырлыг чагаа

Великобританиянын Коммунист партиясынын XIX национал съездинин делегаттарына, бүгү англи коммунистерге Совет Эвиелинин Коммунист партиясынын Топ Комитети чагаа чурткуп, акы-думанын байыры чедир, съездинин ажылы чедишкенин билдире деп чагаа кууаашкынын илереткен.

Великобританиянын Коммунист партиясы англи ажилчын шимчешкинин революшчу таңгыларын уруулап база көвүлетишкан, ажилчы чоннарын амыралчы арге-ажыктары болгаш демократтыг аргедери даш, монополияларын

куштелип турар халашкынын арга ууру-бугу-ле чөн үзедиг болгаш депшигелдиг шимчешкинин каттыштыр даш, ажилчын агынның социалист идеалдарын чедип алыр даш демиселди муржуку одуруунда чоруп турар деп, байырлыг чагаада туталап турар.

Пролетаржы интернационализм херезге шыгыч Великобританиянын Коммунист партиясы мадырлыг ыетнам улуска ууру америк агрессияны соксадыр даш илдепкей-диг демиселди, британ чыгарыкчы

бөдүктөрин түдөк-бужар колония-диста политиказын сойлап, Европа болгаш бүгү делегейге улустарын айыл чок чоруу даш демиселди турар.

Великобританиянын Коммунист партиясынын болгаш Совет Эвиелинин Коммунист партиясынын ара-зында нити ачис сорулгалар даш демиселге ууру-дедир четкижиле-ния болгаш казы ажыдажы-ланын ден аргелиг акы-думна ха-рылаалары кезеде туруп келген деп, байырлыг чагаада демдеген

БАРААН БОЛУШКУН БУДУРУЛГЕЛЕРИ

СЭКП-нің ленинчи Топ Комитети социалист ажил-агынны аргелеп башкаарынын политиктиг чугула айтырларын шиптирел, амырал кырынга боттардыр турар. Партия ТХ-нын март болгаш сентябрь Пленумары көзүнн болгаш хоорайнын ажил-агыннын мурнуна социалист экономиканын бүгү адыларын улам ийи сайыраңгайлашканын талам-биле улу сорулгаларын салган. Ол сорулгаларын боттардыр даш бистин республиканын улустар, транспорт, туугу организацияларын бүгү күжүн мөчкөп турар. Бу бүгү улусчу демиселге амырал хандырылга будурулгелери — райулетпур комбинаттары, Кызыл хоорайнын улустур комбинаттары боттарынын төлөпиг үлүүн кирип турар.

Ындам-лаа болза, ажил-биле чугаалаарга, сентябрь Пленумунун шиптирелдин күсөдиринин талам-биле бистин райулетпур комбинаттарында бо хүнерге чедир калбарган дидим базым шоолуг-ла кызулбес. Ай, квартал планканынын күсөдиринин нити продукция будурулгелерин сан-тун сурер принцин чалааттырмаан. Шагаан-Арыг райулетпур комбинатын (директору эш Прудников) ал көрөли. Мында сан сурер чорук шуут-ла олчаан арткан деп болур. Райулетпур комбинаты 10 айларда планын ооналдын чүгө олар мыш беткели-биле болгаш туугу мыжын сөөртүлгези-биле дуглап алган. Ындыг «ажыр» күсөдиринин түнелинде, комбинаттын кол ассортиментилер талам-биле ооналдары шуут күсөттирмиз. Чижээ, бажын шиптин эт-херекселдин кылар планы 38 хуу чедир күсөттирмиз чү дээрлиг? Туубу болгаш дидим мыш материалдын беткели, демиле «инит» сан-тун-биле дуглааттыган, оранчок чедир күсөттирмиз арткан. Амгы усе ында байдал база-ла шоолуг чер албан. Шах мындыг байдал Шуурмак райулетпур комбинатында база бар.

Ассортиментини көвүледири даш, кылган чүүлдерини шымарын ижилер даш демиселди күсөдирини райулетпур комбинаттарынын коллективтеринин база ында партия, профивил, комсомол организацияларын кол сорулгазы болур.

Ассортимент даш демиселди, бети дээр-ле, ол талам-биле удул Сарыг-Сеп райулетпур комбинатында чүгөр чоруу туу-Туубу будурулгези, мыштан чазан эт-херексел, дараалыг хеп-мик индиктерден амыла, олар өске-даа чүүлдерге хуу болгаш мас-Омг чыгыларын хүлээп ал, ону кылып турарлар. Чоокта чаа са-Аг-сепчилер хуу чыгыт суугар 50 апаран, 50 этажканы кылып кыжкан. Оон ийи олар боттарынын даш эртекш, харын-даа Эрзин дигаш Тес-Хем районканын малчыларын ег иштинге хергездер дивени кылып бээр деп планнап көргөнер. Малчыларын бол-күтү көзүл чурттагыларын амырал хандырылгазынын айтыр-ырычы нерсе СЭКП-нің Каа-Хем райому (секретары эш Федоров) райулетпур комбинаты-биле (директору эш Пересторин) сөөгү үеде Р-нзигейн кошкытайын турары мактанчиг. Малчы коданнары бо-мбинаттын парикмахери, дараалыкчы мастери кыш, чай дивейн ке-дди, оларын чагыларын кылып берип, культурууг хандырылганын Гтадырлып турары чагыла алган. Ол хандырылга херек кыры-ончун улуселди ал, райулетпур комбинатынын коллектив-биле чүгүдө чурттагыларын харылаазын бижылган турар алган.

Ол-да райулетпур комбинатынын инициатива-биле районун колхозтарынын төптеринге салык дараар пункттарын, баш таар-чар черлерин тургузарын көргөн. Эске районнарга бо арганы чүге ажылап болбозор? Чонун амырал хандырылгазынын шах ол ышкан пункттарын тургузарына чер-черин партия, совет орган-нары боттук дузаны чедирер болза чогуур.

Бүгү чурт СЭКП-нің XXIII съездинин алдар болдурган куш-ажылын элдеге кирген. Райулетпур комбинаттарында партия, профивил болгаш комсомол организацияларын амгы үдегик кол сорулгаларын бирээзи — съездине уткуштур калбарган соци-алист чарыштын организациялары болуп, будурулге коллективте-рин боттарына алган социалист хүлээлелеринин күсөдирин боттандырынга илгик берип дузалаары болур.

Будурулгени көргүзүлгелерин талам-биле чамдык райулетпур комбинаттары алаан өскү чедишкенин биле, улустер-чижектиг ажылап келгенер. Акча Чаданнин райулетпур комбинатынын ажил-ишчилерин чижекке ал болур. Партиянын элдегик съездинин-ге алдар кылдыр олар чеди чылдыг шиптирел чылдыг будурул-ге программанын ай сакында ак күсөдир келген. Будурулге оонал-газын ук коллектив чыл эгезинден бээр нитизин-биле 174 хуу хүсө-дип шыдаан. Бо коллектив мындыг чедишкенин канчап чедип алганыл? Куш-ажылдыг организацияшканын мында кол черин ээлеп турар. Планын ооналдын күсөдиринин темпкин дугреде-дир сорулга-биле, комбинат ийи-элчегил ажылаар чуруму док-тадып алган. Бо арганы чер болганын ажылаары бедиж көргү-зүлгеге чедир шылдар дээрин биле чогуур.

Съездине уткуштур калбарган социалист чарышче бистин рай-улетпур комбинаттарыстың чамдыгы ам-лаа эгелеп кирбес. Туран райулетпур комбинаты (директору эш Костяков) моон мур-нунда шах ындаг будурулгелерин аразында социалист чарышка безин тилектин болуп, алаан өскү будурулгени көргүзүлгелери-биле шылтаран-лаа турган. Амгы усе ында байдал багы. Ажилчыларын сакыла-чуруму кошкы, кижизиндегиле амыла мыла партия организацияшканын, администрация-даа сөөгү үеде сулараткан, чамдык кижилер арга-дарыга хандырынын, ажил шагы узер чор-туртардан ушунулар. Моон уржу-биле планын ооналгаларын бо алаа күсөдир устуру хире айыл тургустуруп келген. Байдал мындаг турар. СЭКП-нің Бик-Хем райому (секретары эш Катков) бо коллективтин ажилында боттук дуза чедирип, удуручулардан негелдени күсөдирер ужурут.

Алардыг чеди чылдыг шиптирелги айы — декабрь мурнувуста. Оон түнелдери чедишкенин болзуи диге, райулетпур комбинат-тарынын коллективтери, мыда партия, профивил, комсомол орга-низациялары планын ооналдарын чедишкенин күсөдирин даш демиселге бүгү күштү мобилизастаар хүлээлелги.

Тываның чогаалчыларының хуралы

Тыванын чогаалчылары сөөгү ийи чылда үндүргөн чогаалдарын боттарынын нити хуралына ноябрь 26—27-де сайгарып чуга-лашкан.

Төгү артеминин кандидаты, критик эш Калзан сөөгү ийи чылда парлаттыган чогаалдарын сайга-рылазын кылган. Оон сөөгүнде чо-гаалчы Ю. Кюнегеш тыванын ном үндүрер черинин ажилынын дуга-йыч чугаалаан.

М. Хазаханэ, С. Сарыг-оол, С. Тамба, С. Козлова олар тыва чо-гаалдарын орус дылче атулгазынын болгаш сөөгү үнгөн чогаалдарын шынарын дугайында толаргай та-йылбырын кылганнар. Кижизиндегиле утка-шынарлыг, дыл-домаа чечен, номчукучу сонугралыгылар акы чо-гаалдарын бижирин сүмелдөө доп-чу болгаш амыктыг саналарын өске-даа чогаалчы эштер бергенер.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

Фото В. Фунтиковтуу.

Чурукта: Кызылдың № 26 кварталы.

БЫШМАНЫҢ ЖУМКА АРНЫВЫС АМ КЫЗАР БЕ?

— Хал шырааа спортунун таазы-биле бо чылым Кызылга калдыг чедишкенин, калдыг чедишкени чок чүдүлөр болганга, кым мурнай чугалай кааптармы? — деп, Соруктук мындай.

— Хоорайны бири чери дээр шырааа маргылаады бо күзүн чаа болуп эртти. Ол чедишкени болбайн калчар. Бистиң коллективке шырааа маргылаады болду, ону чедишкени кийр санавакка кайын боор. Дүүн келжэ силерни матка каттым, ол баала-ла чедишкенидир—деп, бирөөсү чугалайдыр.

Бир өш тура: — Хоорай масштаа-биле алыр болза, бисте калдыг чедишкени бар боор. Бо чылым чангыс-даа кийи мастере калдыг чедишкени алыр хамаанчок, бири разрядчилары кырынга чаа кийилер неместең чүве бе, моорай? Кызылга шырааа клува ажыдар дикшен-дең бээр элэң-не үр болу берди, харын-даа ол чугаа үнүп турар үе.

де төртүтүнген огулм ам кара угаан-биле шыраак салып, ачазы менен оол содунга олуртуп апарды.

— Силерини ол чугааңарга каттыжар мен. Ынчалза-даа Тыланың шырааа төөгүзүңге кийр бижиткенир чедишкени чок чүве болган болду ийи.

— Силерини моорай тымызкы бе азы айтыр бе? — Тымызкы-даа, айтыр-даа бооп болгай-ла—дигеш, Соруктук таахпызын чырыктапкан, дүште чок туру оң.

кылашталар, шырааа дээр мээрлейжип маргыжа бээр болза, ол он-даа хонукта чөм чывейн, сусуку ишпейн барып болур. Шырааага кымын, кымын кымын канчаар ойнааңың чугалааш олуртуптар болза, бүдүн ай-даа дүргүзүңдө үгү чокка чугалааштып болур. Оң дугайыңа хөөрөң аарак салгылаан чугалаар-даа тургулаа чүве.

1) Шырааа маргылаады көөр дээр, калдыг-биле үш каттап чардыр чаккан;

2) Шааңа шырааа дээр бу-дун чыл дүргүзүңдө чиктеш келген;

3) Ол шырааачы-биле эес, харын шырааачы болу-биле ойнап олурган шыраак болур.

Ботвинник, Таль, Петросян, Спасский дугайын чугалай бер-

генде, оон чугааңы кийи черле оожуктур, доктаадыр аргажок.

— Ынчаарга доктааштыр баар-ла, Соруктук дара—дигеш. Ол менче эрес-кайга карактаңың хер көрүп келди.—Бо жылым бистин республиканың спорт интилекшин даргаларының арын канчап кыза, берген деп болзар силер—деп, чугаладым.

— Силерини бо доктааштыр-нар мээң салган айтырмамга хамааржы бээр чүве-дир моорай. Ол дээрже январының 16, 17 хүнери шыраак—деп, Соруктук улам сорук кирген чугаладым.

1965 чылдың январь 16, 17 хүнерин шырааа «аарымын аары» кийилер, хөй көрүмү чон кайым утупкан деп. Кызылдың көдөз ажыл-агый техникуму-нун залы январь 16-нчы эртенки-

де-ле байырлап шырааа кере берген турду. Ол хүн суббота шыраак-гай, хүндүсүнүн 2 шак чегейи турда-ла, залы кийи шыгырт болгон, шырааа «аарымын аары» Соруктук суглар дээр шыраак кийилер маргылаады кийилеринден артык дөдөң турган. Красноярск крайың, Тыва АССР-ниң, Иркутск-ниң шыраак шыраачылары үжүржү дээрде ыччанайн канчаар.

Маргылаады байырлааңың бузуу-биле ажылдып эгелээң. Бистиң шыраачыларымыз эки ойнап турда, бистиң спорт чөвүлениниң даргалары «буга кодаңыңа чор-гаар» дээр шыраак эки бек, хер-рз хостуг башып турганнар. Красноярск-ниң шыраак херэжени шыраачымы Никитин бистиң бир шыраак херэжени шыраачымыс-

тын бир адың «дүзүктөп алтар» орта спорт даргаларының залда жүрүкчүлөр бистерин-даа арын-нарымыз эске өңө кире берген шырааккай. Бистиң шыраачымыстың бирээзиниң адыңың дү-жүңга «О» чурутуна бээр, де-миң бектик турган эгитчир чылаан, арыннарымыз бир эске өңө кире берген. Красноярск-ниң шырааачымы мастере калдыг П. Дай-лизов А. Шингалиниң оолдарын чымып чыгыш, айгадан черге ма-нап чоран кара поныны матка улаштыр-улаштыр калдыктарга, бистиң спорт даргаларымыстың көрүкчүлөр бистерин-даа арын-нарымыз кызып эгелээң. Бистиң шыраачыларымыстың аттары-нын дүжүңга «О»-лар чурутуңган тууду-на, арыннарың кызыр мы-рыңай дам чыгар турду. Красно-

ярскден келген аалчыларың са-ны 8½ болуп, бистиң шыраачы-ларымыз чүдө ½ санын болу бээр, республиканың спорт чөвү-лениниң даргаларының арын өрт калбымыз ышкып кыза берген. Харын-даа өрт черинге долгаар бе, канчаар диген чугалаар зал-га динчалуу турган болгай.

Соруктук шала тырткан таахпы-зын октапкан, өрөөнчө маңап кере берген, телефон дөдөңгөн ди-лээр тур. Тыл алды, телефон туду-зын сегирип алгаң 33-95 санынмы тырыккай долгапты.

Республиканың спорт чөвү-лени бөр 1965 чылдың январь 16, 17 хүнерин утпаң боор силер аа, даргалар. Бо чылым азы келир чылым эске черлерден шыраачы-чылар кээп, бисте маргылаа болу берсе, арыннарымыз ам кызар бе? Арыннарың кызытпас диге, чүмү кыла экил дээрин даргалар би-лип турар ирги бе?—деп айтырды.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

ХЕРЭЖЕННЕР СИЛЕРГЕ

АНЮТАНЫҢ ОПЧОКТАНЫ

(БОЛГАН ЧОКУ)

Нады анылап турар эжим-биле болган бир-ле катты-рыңчың, а чамдыкта ыдыңчың таварылганы дыңнааш, баары каттыме-ле каттырып чоруур мен.

Ол бир-ле хүн 3 профессионал-техниктиг училище-ге чедэ бээр, аныктар аразында аажок кээп кеттигин Анюта Кыргыс сөткис-сагынын хөгөлдүр кээр чазым хуумузуру-биле уткуй кылашпап келгеш:

— О-о, эжим, Миша! Мээң-биле барып конькилээр сен бе?—деп айтырды, холдарын аагарга, суга ба-лык чангалары дег, кулбуитур, элден чайыпкан. Миша Ондар эки оолдан коньки ап алгаш, уруг-биле нады кат-текиа баргаш, шовлуг-мергежизден-даа болза, кызып-кызып ойнап турган.

Олар үр-ле дүргөн конькилеп келирге, артында би-ле чүве ыңгырт дээр. Миша хая көрүп кээр, бичин борбак дош чугу берген, хүнге ылаңайнып чыткан, а оон бетинде херэжени кийиниң көзү каан узун чамы дүрүлүп барып душкан. Анюта көрүп кээр, өрт ил-зы аптарган, артын холдары-биле дүй тууап алган, чү-нү-даа канчаар зайын тыппайн, аңгадай берген турган. Оон демги чаагай чамы-даа чок, бажының дыдыраш

кара дүгитери үзүрө берилгезин көргөш, «бо канчап бардың?» деп айтыргаланта, Анюта карак-кулан чок дөдөң бар чыткан.

Миша чүвү болу бергенин билип нааш, дүргөтөлгөн чашты бале хаара туткаш, карманнапкан, Анютаның соонче ыдып-ла каан. Оларныкы нады конькилээр өөрү аңгадан, уругга дыка чөвөн хөөрлүп көрүп туруп кал-ганнар.

Анютаның соонче бар чыда, Миша боланып чоруу-га, уругнуң ыдыг узун, чаагай чаштыг чоразынын чө-лө көрбөз болган. Ам оозундан эггенди-дир. А ында эгичиг чүве чүл? Өөрүңүк каттырыканы бе?

Миша Анютаның бажын үш хүн улаштыр доскаш, оон караанче черле дөрт көрүп чадаан. Оон дараазы-нда хүннөрдө харын Анютаның долбанаңган кызыл чанктарының бир талазынче наакы көрүлгөргө, ында эргелелиң, бүзүрелелиң оттары хып турар болган. Ми-ша даг дег аас-нежиңиңиң дуудуру дег азын ыңчаар баккылап көрүп каап-тыр во.

Д. АНАЙ-ООЛ.

ЧАА ШҮЛҮКТЕР

ДИНЧИ

Балыңчы

Кыжым бешин
Кымын бешин окуп алгаш,
Балыктары
Малым-ла, шымап харым.

Элбек база
Эрши сүргей чоруп калган.
Эндериң
Эккээр мен деп сөзүп берген.

Шала келжэ
Шажок бола басып келген.
Кайдай-даа
Кайгай берген—акым туткан.

Дораан-на кээп:
— Тонук эдэ канчалды?—дээр.
— Дошта чыгыр
Докуп каал-тыр, күжүр сарым.

Кажанда-даа аңнаар туржук,
Харым бешин динчил көрбөз.
Арга ишти кирер туржук,
Арт-сын бешин аңып чорбаан,
Көкөл джир мактанчык
Хөрөз шакчып, халзеп үнгөн.

Сымыр-окут күктөп алгаш,
Сымыр-даа, кытыр-даа,
Эгичнерже шавылааштың,
Эпчюсчүл хылдан-даа,
Эжим эрши каттангаштың,
Эдик өт дег, экиңишээр-даа.

Калбак аржаа чедип чордо,
Харааңдан бер чаал-ла баткан,
Бажы бешин дескиңиң,
Пат-ла туруп, могоп келген.
Оңук улап чоруур дээрже,
Уорга-молну ыстаар болган.

Кежээктей бир-ле шетке
Кедегей ак динч орган,
Арай боорда адып алгаш,
Аалга келген—чон-даа чымылган.
Хаймы эрим, межерсенки
Хараалдапкан болган ирген.

О. СУВАКИП.

ӨГ-БУМЕ ЭЖЕЛЕРИНГЕ БУЛУН

— Бир эвес «Улуг-Хая», «УТКА 25 чылы» совхозтар бисти сентябрь-да чугула документилер-биле ханды-рып, боттарынын тудуг талазы-биле чыгынга сагыш салган болза, бис мынчага дээр дыка хөй ажылдарын чедир кылгаш, доозуптар турган ийик бис. Ам дээрже чыл төнүзүңге че-дир артык кажаалар болгаш чур-галга бажынарының тудугларын ол ажал-агыйларда шуут-ла боттары-выстың эки-туравыс-биле тудуу ту-рар бис. Оларны доозуптарыныска, акшалаңдырышыкка та болур, та болбас чүве—деп, «Чалаана көдөз тудуг» эргелелинин Шагаан-Арыг участогунун начальниги Е. А. Ма-лышев бистиң биле беседизыңа чу-гуалаан. Начальниктин мыңаар са-гыш човал турары чун, тутуруп ту-рар объектилерин ай-шаанда доку-ментация-биле хандырабс чорук бо ийи совхозта бар болуп келген.

Оларнын кажан ою чорудуптары маанай чадашкан, көдөз тудугулар боттары караак ажыт кириптер ужу-га таваржып турар. Мындыг чорукту болдурбас дээр «Улуг-Хая» болгаш «УТКА 25 чылы» совхозтар чогур хемчегин ап чорудар хулаалегилер.

Шагаан-Арыг участогунун туду-гулары өрткөн айларны дүргүзүндө элден чедишкенин ажалдаан. План бузуулар тутунар ужурап чур-галга бажынары, мал кажаалары барык шушту доозууган ийикке, доос-тур турар. Оларны ажал-агыйлар аайы-биле көрүп көрөлиң.

«Улуг-Хая» совхозка бо чылым ийи аал ишти чурттаар 13, чангыс аал ишти чурттаар 5 бажынын тут-кан турары планда көрүнгөн. Бо

хүннерге чедир ишти чурттаар 14 аал ишти чурт-тунган. База дүнгени-биле 3 турган болза, дүдээттигин, үезинде доосту б «УТКА 25

көрөзлү. План агыйнын малчы ишти чурттаар 6 5 бажынын туду-гаан-Арыгнын ол чыгыны ху-нардыг дооскаш, ганиар. Ынчалз-селлир, чедир кы-р ам-даа долу, туткан кажаалар буруузу-биле саз «Найралда»

дал чыгыкчыны-ның-даа талазын туду турар. План ишти чурттаар рын 12-ни, ча-тар 10 бажың-гаар, бо хүннер-ге 18 хире бажың нарын деклорда турары көрдүң-гөн чыгыны чы-шагла-ла аягыла «Чалаана кө-гаан-Арыг участо-лери чүгө малчы бажынары туду республиканың М-линиң чанында и-динин чыгы-би-тудугларын база

Ажыктыг сүмелер

Сооктан доштаалып калган соңганы мынчаар эргизип болур. Соңганы эс, нашатир спирт азы глицирин-биле чаар, олар-ны эң дээрсе глицирин бооп турар.

Капустаны ол олчаан үске хаарып болбас. Ынчан ол кургал, амдаң чок апар. Үске хаарар мурунда, оку сугга хайынды-рып алза эки.

Өңүгү удазыннар-биле каастап даараан постерин чуурунун мурунда удазынны будуу дүжөр бе дээрин билип алары чугула. Даараан каан каасталганың кезек чери өтүргөш, арыг ак пос-биле чола тудура, будуктуң дүжөр, дүпөзөң илдең. Бир эвес постуң будуу дүжүп турар болза, баштай дустуг чы-лы сугга, оон соонда «Новост» деп хөй чурор порошок-биле чудар. Чугтан постерин суун сыксааш, долгавайн, эске бир поске ораап каар. Кургалдыра аагарга азы хөдөгө кургалды-ры чугула.

Ады-аңгы өңнериниң каттыжылгазы кийинки дүрт-сының кыска азы узун шыкаш кылдыр болдуртуптар. Өңүгү постерден кылган хөп кеткен узун кийи долу, семис шыкаш көстүр. Би-чин, кыска кийилер караңгы өңүгү хөптер кедерге, улам би-чин кылдыр сагындырар. Ынчангаш уагт буттук херэжени кийилерге өңүгү туфелдер улам уугу көстүр.

Кандыг-бир чаа хепти садип аларының мурунда оон чугу-лазын, силерде бар хөптер-биле өңүңүң таарып, таарышпа-зын көрө чогуур. Чыжээлээрге, силерде бедик эжектиң, ажык туфелдер чок болза, торгу платенер белен-не кеттимес. Ак-шаны чымып тургаш, таарымчалыг хепти дараазында садип ал болгай.

Холдарны ажаары

Херэжени кийи аяны-буру бажын ажылдары кылып турар болганда, холдарын үргүчү хайгаарары чугула. Черде кийи бурзуу чөм чирининиң мурунда, кудумчудан келгеш, холда-ры чунар болгай. А бажын ээзи херэжениер аш-чөм белет-кеп азы калың-бир ажыл кылып тура, холдарын хүнде че-же-даа каттап чурт апар. Ынчангаш холдарын чунар саваан-нап, соок эвес, чылыг суг-биле чугаа чогур. Чуганга соонда, холдарны эки кургалыг чодары чугула. Хол кезин чымыла-ры-биле тускай кремни азы глицирини аягылап болур.

Хепти крахмалдары

Крахмалдап каан хепти чуураа чуудуңуң, даштыңдан көөр-ге туруп, хөпчүлүг болур. Иштиги хептерни крахмалдары ын-дың-ла чугула эвес. Ол шыкаш ак чоорганнарчы шовлуг эвес крахмалдаар болза чогуур. Соңга постери, сырткы шымылар, орчун болгаш стол шымыларын, салфеткаларны экидир крах-малдап болур.

Плателерни, ар, херэжени улас кедер хөпчелерни база тудуларни крахмалдаар. Картык стакан ишти соок сугга крахмалды хөдөш, кылыг суг-биле холуп тургаш, суг кылаң болжукче чедир эзилдирер. Оон соонда тазта соок сугга эзилди-ринчи холуп алар. Крахмалдаар эден хөпчелерни мыаар сүл-кириптер бис. 1 литр сугга-ла 6—8 грамм крахмал кезеттиңер.

Силернинде аалчылар

Байырлаалар, дыштанылгалар, хөгөзшөмүннөр эрттерде, чон бу-дүзү онзагай чаңчылардыг болулаар. Чаа культурулук чаңчылар бистиң амыдыралымызга негептер турар.

Кандыг-бир байырлап таварыштыр силернинге чон эш-өөрүнөр бо-ла чыгып келгилээр. Ынчан силерниң өөрүңер чүгө амдангы аш-чен чир дээр чыгып келген эвес, ба-йырлаады нады эрттирер дээр кел-генер. Ынчангаш ол үе чалгааран-чыг эвес, хөгүгү болуру чугула. Со-

луп ойнаар, ыры, танчы организас-тап болгай. Улуустук сонуургалы хар-назын азы-биле эңги-аңгы болбайн аан. Аныктар шимчегир оюнарга, таң-чыга ынак. Улгады берген кийилер аразында солун чуулар дугайында чугалаашкы, шырааа ойнап болгай.

Хамын ужул келген аалчыларга сагыш човангыр болурунда. Ол ыш-наш бажың иштин таарыштыр хөзөп алыр болза эки. Аш-чөмни кийи санынга четчир кылдыр таарыштыр-бетелетип алыры чугула.

Б. Спасский тиилээн

Чоокта чаа Грузия ССР-ниң на-йсылалы — Тбилисиге гроссмей-стерлер Борис Спасский биле Ми-хила Тальдың аразында хөл шырааа маргылаады эгелээң. Аңаа тиилээн кийи хөл шырааа талазы-биле де-легей чемпиону Тигран Петросян-биле делегей чемпиону атты чаалап алаары дээр салыр ужурап турган.

Ийи гроссмейстериниң маргылаа-зының негеддези мындыг турган: олар аразында 12 каттап салыр, аңаа тиилээн кийи Петросян-биле салыр эргени алыр. Ынчаарга бир эвес ол салылар хайым болуп доос-тур болза, база каттап дарт салыр. А ол дөрт салылар база хайым бо-лур болза, ийи салыкчы дугаар ту-

дар, аңаа Петросян-биле ойнаа дугаарын тудуу алган кийи Т-сян-биле маргылаага киржир.

А херек кырында Спасский Т-Тальдың аразында салымшыкы бир салганынын соонда 7:4 с-биле Спасскийниң тиилэген бол доозулган. Сөзүгү он бирги салыг-ла Таль база уттурупкан.

Мынчаар, Борис Спасский де-легей чемпиону Тигран Петросян-биле делегей чемпиону атты чедип алыр дээр маргылаага киржир эргени чедип алган.

Редатор Н. Н. НУДАНИ.

Бистиң республиканың чуртукчуларының делегези ноябрь 26-да кыжым-шин театрында азыттыңан. Бо делегези Тываның чуртукчуларының чогалыкчы ажы-лынын чедишкениниң база бир тодаргай көргүзү болган. Аңаа кызылчылар болгаш эске-даа черлерден кел-

генер хөй-биле барып турар. Ол шыкаш, бо делегезе скульптура, график ажылары база кирген.

ЧУРУНТА: делегезиниң чанында. Фото С. Фоктистову.

ОКНО

НОВАБЬ 28-ТЕ

«НАЙРАЛ»: Уругларга дириг-чу-руктар 10, «Магадан ортулуктар» 12, «Дүрүм чок оюн» 2, 4, 6, 8, 10 шак-тарда.

«КАА-ХЕМ»: «Евгений Онегин» 8, Уругларга дириг-чуруктар 9,30, «Три-согузаканың армиязы» 10,30, «Силерин ам кым дээрин» 12,15, 2,15, 4,15, 6,15 8,15, 10 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: Уругларга дириг-чу-руктар 10, «Колумб» хемеден келген эр» 10,50, 1, «Ленин 1918 чылаа» 2,40, 8,40, «Күрүмнүн кенин херек үүлгө-дикчи» 4,40, 6,30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Нахалыно» 10, «Шу-гушмалчак рейс» 11,15, 1, «Тотанич» (1-ги, 2-ги сериялары) 3, 6, 9 шактар-да.

НОВАБЬ 29-ТА

«НАЙРАЛ»: Уругларга дириг-чу-руктар 10, «Капитан Грантының уруглары» 12, «Дүрүм чок оюн» 2, 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Барабаны суды» 11,15, 1, «Ганга болгаш Джамна» (1-ги, 2-ги сериялары) 3, 6, 9 шактар-да.

«ЕНИСЕЙ»: «Силерин ам кым дээр» 2,40, 4,40, 6,40 8,30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Дүжүп бербестер» 11, «Тотанич» (1-ги, 2-ги сериялары) 3, 6, 9 шактарда.